

SUPPLEMENT

A **תשובה** by the Sephardic Chief Rabbi, Rabbi Bakshi-Doron as to whether a marriage can take place on **תענית אסתר**. What makes this **תשובה** particularly interesting is that Rabbi Doron in his introduction prefaces his remarks by noting that the question arose during a period of persecution when it was unsafe for Jews to congregate at night in meeting places. Unfortunately he is not more specific about when the question was asked and where the persecution was taking place.

בנין אב – ח"ג סימן כט. עריכת חופות בתענית אסתר בשעת הירום פתיחה

התשובה נכתבה בעת צרה וצוקה במלחמת המפרץ, כשנתקיים בנו "בא בחדריך מפני המת המציק", ומבחינה בטחונית היה אסור להקהל באולמות בשעות הלילה, והקדימו החופות באולמות אחר הצהרים, לא תקום פעמיים צרה. כמדי שנה אושר ע"י הרבנות בעירנו לערוך חופות באור ל"ד אדר, שהוא פורים דפרזים, וזאת על יסוד ההלכה בשו"ע או"ח סי' תרצ"ו סעיף ה' שמותר לישא אשה בפורים, אולם בימים אלה, עקב מצב הירום האוסר על האולמות לרכז קהל לאחר החשיכה, מקדימים עתה את החופות לשעות אחר הצהרים, כך מבקשים להקדים גם בעלי השמחה שקבעו חופותיהם לליל י"ד אדר, ונקלענו לבעיה חמורה, לפי שי"ג אדר הוא תענית אסתר, ואיך נתיר עריכת החופות באולמות ביום התענית. מאידך, אם יבטלו החופות, מלבד עגמת הנפש וההוצאות המרובות שיגרמו למשפחות, כיון שהאולמות אינם פנויים בעונה זו שלפני הפסח, ידחו החופות לזמן מאוחר, לפחות עד לאחר ימי הספירה, וכידוע דחיית החופות בדור זה יש בו יותר מאשר ביטול מצוה, וד"ל. על כן אמרתי למצוא הפתח, לאפשר לקיים החופות במועדם, בכדי שלא יבטלו, ויגילו בזמן שמחתם, ומאידך לא לפגוע ביום התענית, ולאפשר למסובים לשמחה בשמחת חתן וכלה, ואם כי הפתח דחוק, כדאי לסמוך עליו בשעת הדחק לשמח חתן וכלה, ע"י שנקצר בתענית, ונרבה בשמחה. על כן הצעתי להתפלל ערבית באולם ביום י"ג בזמן פלג המנחה, שהוא שעה ורבע לפני הלילה, ולהסתמך על כך שבדינים דרבנן סמכינן על שיטת ר"ת (הו"ד בב"י או"ח סי' רל"ג) שמפלג המנחה הוא לילה (עי' ביאור הלכה סי' תפ"ט סעיף ג' ד"ה מבעוד יום), ועם תפילת ערבית נפסקה התענית, ומותרים במשתה ושמחה. והנה אם הציבור כשר והגון, יקרא המגילה מיד לאחר ערבית בפלג המנחה, כמבואר בשו"ע סי' תרצ"ב, שבשעת הדחק אפשר לקרוא המגילה מפלג המנחה, ויערכו החופה מבעוד יום. אולם, גם אם הציבור לא יקרא המגילה, שלא יתאפשר הדבר מבחינת המקום והרעש וכדו', או שירצו לנצל את הזמן

ולהקדים החופה יותר, אפשר להתיר בדיעבד, לערוך החופה ולהסב לסעודה מיד לאחר תפילת ערבית, בפרט כשמדובר בציבור שבלאו הכי לא ישמע מגילה גם אחר כך, וכבר אכל ולא הקפיד בקיום התענית. עכ"פ לפני פלג המנחה ולפני שהקהל התפלל ערבית באותו אולם, אין להתיר הסעודה בתענית, גם אם מדובר בציבור שבלאו הכי לא מתענה. וגם אם אין בזה לפני עיור, יש בכך משום מיגדר מילתא, ולא גרע מימי ספירת העומר, שהרבנות אוסרת עריכת כל שמחה באולמות הכשרים. ולא נחלל שמחת החופה וקדושתה בעריכת חופות בזמן איסור שמחה ומשתה. והנני לבאר בזה צדדי השאלה לפרטיה לדעת את הדרך ילכו בה.

יש לברר בזה:

- א. אם מותר לערוך חופה ביום תענית.
- ב. אם תענית אסתר נחשב כיום תענית לענין זה.
- ג. אם החתן צריך להשלים התענית ביום חופתו.
- ד. אם צריך להשלים התענית ביום תענית אסתר עד צה"כ.
- ה. אם אפשר לקרוא המגילה ביום י"ג מפלג המנחה בציבור.
- ו. אם אפשר להסב בסעודת מצוה לפני קריאת המגילה, בליל י"ד.

בנין אב – ח"ג סימן כט. א. אם מותר לערוך חופה ביום התענית

הרמב"ם בהל' תעניות פ"א הל' י"ד ביאר שיום התענית אסור לא רק באכילה ושתייה, אלא גם בשאר עניני שמחה ועונג, וז"ל "כל השרוי בתענית, בין אם היה מתענה על צרתו או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הציבור על צרתם, הרי זה לא ינהג עידונים בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמה וטוב לב, אלא דואג ואונן, כענין שנאמר מה יתאונן אדם חי גבר על הטאיו", ולפ"ז היה מקום לאסור לערוך חופות ביום התענית שהרי החופה היא יום שמחת ליבו של החתן, ויום טוב הוא לו. אולם מצאנו ברמ"א, שעורכים חופה ביום התענית כמבואר באו"ח סי' תקנ"ג סעיף ג', וז"ל "ואם יש חופה ביום התענית בערב שבת נוהגים להתפלל מנחה ולקרוא ויחל ואח"כ עושים את החופה". מבואר שעורכים חופה בתענית, ומקור הדברים בתוס' עירובין מ': "במעשה שהיה חופה בעשרה בטבת ונתנו הכוס לתינוק לשתות". ואפשר שהתירו רק לערוך החופה לפני השבת, ואין בזה שמחה כ"כ לפי שעיקר הסעודה היא בשבת, ואכן כתב שם המגן אברהם שגם החתן לא יטעם מהכוס, ורק יטעימו לקטן, ועיין בדגול מרבבה שם שציין להקשות מדברי המגן אברהם סי' תקנ"ט סקי"א, שכתב בשם הר"ש הלוי שחתן ביום תענית ציבור לא ישלים תעניתו, אע"פ שהיה בידו

להבין את התפלה

לדחות יום הנישואין, והוסיף שם המג"א "ועכשיו שנתפשט המנהג לעשות הסעודה בלילה א"כ גם ביום התענית אין להקל", ומבואר מדבריו שרק סעודת הנישואין של חתן ביום חופתו מתירה האכילה, לדברי הר"ש הלוי, אבל עצם החופה אין בכוחה לדחות התענית. אולם בדגול מרבבה שם הקשה על דבריו שהרי בעל ברית אוכל במ' באב נדחה, לפי שיום טוב שלו הוא, אע"פ שהקהל אסור בסעודה, ומבואר שיום שמחת ליבו הוא היום טוב הדוחה, ולא הסעודה.

המגן אברהם הקשה ע"ד השו"ע בסי' תרצ"ו שם"ל שנושאים נשים בפורים, מהא דקיי"ל בסי' תקמ"ו שאין מערבין שמחה בשמחה, ואיך יערב שמחת הנישואין בשמחת פורים. וכתב שם "לכן נראה לי שיעשה החופה ביום י"ג", והנה יום י"ג הוא תענית אסתר, וכתב שכיון שאסור לערב שמחת החופה בשמחת הפורים יקדים השמחה לי"ג, ומוכת שאע"פ שהחופה לבד שמחה היא ואסורה לדבריו בי"ד, מ"מ משום שמחת הפורים מותר בי"ג, ואע"פ שיום תענית הוא.

וצריך לבאר ששמחה רוחנית של קיום מצוה, כמו שמחת לבו של חתן אינה בגדר "עידונים", וש"לא יהיה שמח וטוב לב" שהזכיר הרמב"ם באיסור ביום התענית, כשם שהתורה המשמחת את הלב אינה אסורה בכל תענית, לבד מט' באב, וכן גם עצם החופה אע"פ שיש בה שמחה רוחנית מותרת היא ביום התענית, ולא אסרו אלא שמחה גשמית של אכילה ושתיה ושאר תענוגות גשמיים, וזו כוונת הרמב"ם במש"כ "שמח וטוב לב", כלשון הפסוק "וטוב לב משתה תמיד". ואילו בדין אין מערבין שמחה בשמחה האיסור הוא שאין לערב שמחה רוחנית בשמחה רוחנית אחרת, לפי שיש לשמוח שמחת הלב לכל שמחה בנפרד, כדברי התוס' במועד קטן ת. שכתבו הטעם שאין מערבין שמחה בשמחה, וז"ל "נראה קצת כמו אין עושין מצוות חבילות חבילות, דבעינן שיהיה לבו פנוי למצוה אחת ולא יפנה עצמו ממנה, וכן שמחה בשמחה שיהא לבו פנוי בשמחה". ועל כן יש להפריד את שמחת החופה ליום אחר משמחת הפורים, ואילו אם הסעודה שהיא השמחה הגשמית תהא בפורים, אין בזה משום אין מערבין.

וראיתי למרן הגר"ע יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר אהע"ז ח"ו סי' ז' שדן בזה אם אפשר לערוך חופה בעשרה בטבת, והביא דברי התוס' בעירובין הנ"ל והראשונים, ודברי המג"א שם ובסי' תקנ"ט בשם הר"ש הלוי שדנו במפורש על חופה בעשרה בטבת, ומאידך הביא דברי הפרי מגדים בסי' תקנ"א, והביאור הלכה שם שכתבו שכמו שאין לעשות חופה מר"ח אב עד התענית כך לא מסמנא מילתא לעשות חופות גם בי"ז בתמוז ועשרה בטבת, וע"ש שהביא בזה עוד כמה אחרונים.

והנה אם טעם האיסור לעשות חופות בי"ז בתמוז ועשרה בטבת, משום שהוא כר"ח אב עד התענית שלא מסמנא מילתא, יש לחלק בין עשרה בטבת וי"ז בתמוז לתענית אסתר, לפי שאכן עשרה בטבת וי"ז בתמוז הם ימי פורענות, והתענית בהם משום שימי פורענות הם,

ומסתבר שלא מסמנא מילתא לישא אשה בימים אלה, אולם תענית אסתר בי"ג אדר לא יום פורענות הוא, אדרבא יום הנס הוא, וקוראים בו המגילה בכפרים, דזמן קהילה לכל הוא כלשון הגמ' בריש מגילה, ומה שמתענים בו הוא רק זכר לתענית שהתענו אבותינו בפורים, ואין משום לא מסמנא מילתא בדבר, וראיה לזה מדברי הגמ' במגילה שד' צומות החלים בשבת דוחין אותן ליום ראשון שאחר השבת ולא מקדימין לפי "שאקדומי פורענותא לא מקדמינן", ואילו תענית אסתר מקדימים, והטעם לפי שאין בה פורענות כלל. לפי זה בתענית אסתר ברור שמותר לערוך חופה, ולדברי המגן אברהם יש להקפיד בפורים לערוך החופה מבעוד יום, ולפי זה יראה שאין כל מניעה בעריכת החופה ביום תענית אסתר.

ב. אם החתן צריך להשלים התענית ביום חופתו

המגן אברהם בסי' תק"ן כתב שכשעורכים חופה ביום התענית לא ישתה החתן מהכוס, ויתנו לתינוק לשתות, לפי שצריך החתן להשלים התענית עד צאת הכוכבים. ובסי' תקנ"ט סקי"א הביא בשם הר"ש הלוי שחתן ביום חופתו אינו משלים התענית, גם בתענית ציבור, וחילק שם בין יום חופתו לשבעת ימי המשתה שצריך להתענות ולהשלים עם הציבור, ועיין בחכמת שלמה שם שכתב לחלק בין אם החופה לפני פלג המנחה שחייב להשלים התענית ובין אם החופה לאחר פלג המנחה. ודחה שם החילוק, וכתב ליישב שדברי המג"א שחתן אסור לו לשתות מהכוס ביום התענית אמורים בתענית בזמנה, ואילו דבריו בשם הר"ש הלוי מדובר בתענית נדחה, כמו בט' באב נדחה שאין בעל הברית משלים התענית, וכ"כ הפרמ"ג שם והמשנ"ב שם סקי"ב, וא"כ לפ"ז הוא הדין בתענית אסתר שצריך להשלים התענית, לא יטעם החתן מהכוס ויתנו לקטן לטעום. אולם גם בזה יש לחלק בין ד' צומות שהם אבילות דרבים ודוחה שמחת החתן היחיד, לתענית אסתר שאינה אבילות אלא תענית זכר לנס הפורים, שאין בה פורענות.

והנה בדין חתן בתוך שבעת ימי המשתה נחלקו הראשונים אם חייב בתענית או שימי שמחתו דוחים אבילות, ונקטינן להלכה כדעת הריטב"א שחייב להשלים התענית כיון שד' צומות אבילות דרבים הם, ובאבילות ירושלים נאמר במפורש "אעלה את ירושלים על ראש שמחת". וכתבו בשו"ת בית דוד ח"א סי' תע"ו ובערך השלחן סי' תרפ"ו, שלפ"ז בתענית אסתר שאינה משום אבילות דרבים, אלא זכר לנס גם חתן אינו מתענה. ואמנם בסידור בית עובד, הביא בשם הרב חיד"א, להחמיר ולחייב החתן בתוך שבעת ימי המשתה בתענית אסתר, אולם בשו"ת יחזה דעת למרן הגר"ע יוסף שליט"א ח"ב סי' ע"ה ביאר שאין זו כוונת החיד"א, והביא האחרונים הסוברים לחלק בין תענית אסתר לד' צומות, ופסק להלכה שבתענית אסתר החתן פטור מלצום.

ונראה שאף להסוברים שבתוך שבעת ימי המשתה דין תענית אסתר כשאר צומות, ביום

להבין את התפלה

חופתו יודו שכיון שיום טוב שלו הוא חשוב מפי, כפי שכתב המג"א בשם הר"ש הלוי שגם בשאר צומות חתן אינו משלים, וכתב שם לחלק בין שבעת ימי המשתה ליום חופתו, וק"ו בתענית אסתר שלא צריך להשלים ביום חופתו לכולי עלמא, ועיין בכתובות ו. ובראשונים שם שלמ"ד אבילות ביום הראשון דאורייתא, גם שמחת החתן ביום הראשון דאורייתא, ודוחה אבילות כשטבחו טבוח ויינו מזוג, על כן לגבי החתן ברור שעם כניסתו לחופה יטעם מהכוס ולא ישלים תעניתו.

אולם יש לדון כיצד יעשו המסובים כולם, שהרי גם בט' באב נדחה ובתענית אסתר, ההיתר הוא רק לחתן ולא לשאר המסובים. כמו כן גם אם מותרת החתונה כיצד אפשר להתיר התזמורת וכלי הנגינה ביום התענית, ומאיך בנידון דידן יבטלו החופה, ולא יסכימו להינשא מבלי סעודה ותזמורת באולם במעמד כל המסובים.